

Aallon klassikot - ja toteutumattomia unelmia

Jan Rydman

Alvar Aalto seitsemässä talossa - Alvar Aalto i sju hus. Tulkintoja arkkitehdin elämäntyöstä - Tolkningar av en arkitekts livsverk. Toim. Timo Tuomi, Kristiina Paatero ja Eija Rauske. Rakennustaiteen museo 1998, 199 s., Nid. 250,-

Näyttelykatalogi on parhaimmillaan silloin, kun se toimii myös itsenäisenä teoksena jolla on käyttöä näyttelyn jälkeenkin. Suomen rakennustaiteen museossa tämä on oivallettu jo kauan sitten: museo tuottaa jatkuvasti korkealuokkaisia julkaisuja esimerkiksi eri arkkitehtien elämäntyötä valaisevien näyttelyiden tueksi. Joitakin vuosia sitten ilmestyi komea kirja Elieel Saariseista, viime vuonna Hilding Ekelundista ja nyt vastikään 100-vuotiaasta Alvar Aallosta.

Tietysti kirja on "juhlakirja" ja se näkyy niin aiheiden valinnassa ja käsittelyssä kuin kirjan jälkiosan artikkeleissa, joissa tarkastellaan Aallon arkkitehtuurin yleisiä teemoja sekä tehdään yrityksiä uudelleentulkita niitä. Kriittisestä editiosta ei ole kyse, mikä onkin ymmärrettävää.

Kirjassa ? ja siis näyttelyssä ? esitellään seitsemän keskeistä Aallon rakennusta: läpimurtotyö Paimion Parantola, Viipurin kaupunginkirjasto, Villa Mairea Noormarkussa, Säynätsalon kunnantalo, Kansaneläkelaitos ja Rautatalo Helsingissä sekä Vuoksenkirkko. Kukin esitellään erinomaisin väri- ja mustavalkokuvien sekä pienin artikkelein, kirjoittajina kirjan toimittajat.

Kohteet ovat siis kaikki suomalaisia, suomalaisten tilaamia ja rakentamia. Kun näyttelyn tarkoituksena on kuitenkin lähteä kiertämään Helsingin jälkeen maailmaa (Rotterdam touko-elokuu, Essen syys-marraskuu, Tukholma marraskuu 1998? tammikuu 1999, Lissabon helmi-huhtikuu 1999, Glasgow syys-lokakuu 1999 ja Aalborg marras-joulukuu 1999), voi tietysti kysyä, olisiko pitänyt sisällyttää valittuihin kohteisiin myös joitakin Aallon Suomen ulkopuolelle suunniteltuja rakennuksia.

Toisaalta kuva Aallosta laajenee kirjan jälkiosan laajemmissa artikkeleissa. Professori William J. R. Curtis pohtii kirjoituksessaan mm. Aallon suhtautumista luontoon ja historiaan, sosiaalista tasa-arvoa yms ("Modernismi, luonto, traditio: Aallon myyttiset maisemat").

Professori Stanford Anderson puolestaan tutkii kirjoituksessaan sitä, mikä erotti Aallon useista muista modernisteista ("Aalto ja

"suunnitelmallinen, kehityksen pohjautuva joustavuus"). Hänen artikkelinsa sisältää myös yllättävän tulkinnan Enso-Gutzeitin

pääkonttorista Helsingin Katajanokalla. Toisin kuin monet suomalaiset, Anderson suhtautuu erittäin suopeasti tähän valkoiseen

rakennukseen. Andersonin mukaan Aalto "sovitti sen oikeaan mittakaavaan", "sillä on monumentaalinen roolinsa uusklassisessa

maisemassa, mutta se on myös nykyaikainen toimistorakennus, jota klassiset perinteet eivät kahlitse." Ja vielä: "Kaupunkimaisemaa

kunnioittaen suunnitellun liikerakennuksen ...". Kun tämä kirja on julkaistu myös englanti?saksa-versiona, jää ulkomaiselta lukijalta kyllä

piiloon ne ristiriidat, joita sinänsä elegantti rakennus synnytti. Tämän rakennuksen problematiikkaa käsitellään tosin tuoreessa Gareth

Griffithsin tutkimuksessa The Polemical Aalto, joten ehkä asia tulee tätä kautta valaistuksi myös kansainväliselle lukijakunnalle.

Professori Riitta Nikula tarkastelee omassa kirjoituksessaan, minkälainen kaupunkikäsitys Aallon omista kirjoituksista välittyy. Kiintoisalla tavalla Nikula näin osoittaa Aallon käsitysten muuttumisen 1920-luvulta 1960-luvulle: 20-luvun historiallisten kaupunkikerrostumien ihailu vaihtuu biologisten rinnastusmallien omaksumiseen ja suuntautui kohti vapaampaa suunnittelua.

"Arkkitehtoninen asemakaava tarkoittaa kaikkien funktioiden, liikenteen, sosiaalisten kysymysten, asuntojen, tuotantolaitosten, kauneus-

ja kaupallisten näkökohtien jne. yhtäikäistä ratkaisua, niin että ne punoutuvat yhdeksi verkoksi", puhui Aalto Suomen Kulttuurirahaston

juhlassa 1949. Kuten kirjan toisessa artikkelissa arkkitehti Jussi Rautsi osoittaa, Aallon suurisuuntaiset yhdyskuntasuunnitelmat jäivät

lähinnä toteutumatta ja myös hieman unhoon ? osin ehkä onneksi.

Nikula on poiminut kirjoitukseensa myös hupaisia anekdootteja Aallon kirjallisista harrastuksista: vuonna 1958 Aalto julisti mm.

kirjoittamisen paperin väärinkäytöksi. Syy oli tosin ilmeinen: hänen toimistonsa työmäärä oli paisunut niin suureksi, ettei kirjallisiin

harrastuksiin jäänyt aikaa. Nikula muistuttaa myös, ettei Aallon kirjasto ole luetteloitu. Schildtille Aalto rehvasteli lukevansa mieluummin

sodasta ja jääkäriiliikkeestä muttei koskaan arkkitehtuurista. Myöhemmin aikoina Aalto ei Schildtin mukaan luonut silmäystäkään

arkkitehtuurilehtiin tai rakennustaidetta käsitteleviin kirjoihin. Tässä ei sinänsä ole mitään kummallista. Omassa muistelmissaan esim.

säveltäjä Einojuhani Rautavaara toteaa, ettei ole lainkaan kiinnostunut musiikista ellei nyt sitten vähän omastaan!

Aallon toteutumattomista lukemattomista yhdyskuntasuunnitelmista kirjoittanut Rautsi arvioi Aallon kaupunkisuunnittelun klassikoksi, jonka

suunnitelmat olivat aikaansa edellä. "Kuusikymmentäluvulla Aallon maisemaa, maantiedettä ja kestäväää rakennustapaa korostavat

suunnitteluperiaatteet muodostuivat esteiksi tilanteessa, jossa elementtirakentamista kehitettiin lyhytnäköisen taloudellisen hyödyn sekä

rakentamisen nopeuden ja alhaisten kustannusten saavuttamiseksi."

Rautsi tulkitsee Aallon suunnitteluperiaatteiden jääneen myös jälkipolville käsittämättömiksi. Useat Aallon toteutuneetkin rakennukset ovat

vain laajempien suunnitelmien osia. Esimerkiksi Finlandia-talo jäi Aallon keskustasuunnitelman ainoaksi toteutuneeksi osaksi, vaikka se

oli tarkoitettu osaksi kulttuurikeskusta "jonka kautta pääkaupunki avautuisi muuhun valtakuntaan." Suunnitelmillaan tosin Aalto olisi

täyttänyt Töölönlahden rannat rakennusmassoilla mikä ei sekään kaikkia olisi ilahduttanut.

Jos yhdyskuntasuunnitelmat jäivät toteutumatta, ei Aalto suinkaan kaikissa kilpailuissa menestynyt: Ei tullut voittoa sen enempeää

Helsingin olympiastadionin kuin Vierumäen urheilupuiston suunnittelukilpailuissaakaan. Edellisen voitti Yrjö Lindegren ja jälkimmäisen Erik

Bryggman.

Aallon kunniaksi avattiin vastikään pääministeri Lipposen läsnäollessa myös Yhdysvalloissa oma näyttely. Tämä sopiikin hyvin, koska

Aallon merkitys Yhdysvaltaisessakin arkkitehtuurissa on melkoinen. Vuosina 1946?48 hän lisäksi professorina MIT:ssä (Massachusetts Institute of Technology).